

О.В. ГРИГОР'ЄВ, Ю.О. ЩЕРБАКОВА

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОБРОВІЛЬНОЇ І ОБОВ'ЯЗКОВОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сертифікація, як засіб підтвердження якості друкованої продукції та інструмент для підвищення конкурентоспроможності й виходу на зовнішній ринок, є одним із заходів системи управління якістю поліграфічного бізнесу. Проведено дослідження процесу проведення сертифікації в Україні, розглянуті особливості і переваги добровільної і обов'язкової сертифікації. Визначені основні переваги кожного виду сертифікації.

1. Вступ

Незважаючи на широке розповсюдження комп'ютеризованих засобів масової інформації, друкована продукція залишається одним з головних таких засобів і використовується для обміну знаннями, вираження громадської думки, є одним з джерел світових новин і духовно-релігійних цінностей, а також несе в собі історію і документовані факти. Галузь промисловості, що займається виробництвом і виготовленням друкованої продукції, прийнято називати поліграфією. Друкована продукція, що випускається на даний момент, розрізняється по виду, техніці і призначенням. Тому існують різні системи її класифікації. За однією з таких систем, до друкованої продукції відноситься газетна, книжкова, журнальна, етикетково-пакувальна і ділова продукції. Інша система пропонує розділяти друковану продукцію на такі групи:

- до першої групи відноситься ділова поліграфія (блокноти, бланки, папки, візитки, конверти тощо);
- до другої групи відноситься книжково-журнальна продукція, яка випускається великим накладом (друковані журнали, книги, навчальна література тощо);
- до третьої групи відноситься рекламна продукція (каталоги, плакати, афіші, листівки, брошури, етикетки, флаєри);
- до четвертої групи відноситься календарна продукція, яка є найбільш багатофункціональною поліграфічною продукцією [1].

У міжнародній практиці керування виробництвом кожної з груп друкованої продукції базується на створенні та використанні системи управління якістю продукції. Найпоширенішим способом підтвердження якості продукції у поліграфії є сертифікація - комплекс дій, спрямованих на отримання сертифікату відповідності якості продукції або підприємства певним стандартам і нормам. Сертифікація здійснюється в обов'язковому або добровільному порядку третьою стороною - акредитованою компетентною і незалежною організацією, визнаною на міжнародному рівні.

Слід враховувати, що для проведення сертифікації виробникам необхідно продумати цілі, на досягнення яких буде спрямовано сертифікацію, загальний план і основні аспекти сертифікації, розрахувати витрати часу і фінансів, трудомісткість і бар'єри, які можуть виникнути в ході перевірки. Тим не менше, як показує зарубіжний досвід, сертифікація отримує все більш широке застосування. Одна з головних причин такого поширення полягає в тому, що підготовча робота, яка проводиться в ході сертифікації, дозволяє виявити недоліки в системі забезпечення якості конкретного виробу або підприємства, сформулювати цілі та задачі досягнення необхідної якості, визначити і здійснити необхідні заходи у всіх ланках і етапах виробництва (від розробки технічної документації до здійснення взаємодії з покупцем в процесі експлуатації продукції). Тому аналітичні дослідження особливостей проведення сертифікації в Україні мають теоретичну та практичну актуальність для управління якістю як аспекту управління поліграфічним бізнесом.

2. Аналіз особливостей висвітлення проблем сертифікації в сучасних дослідженнях

Сучасний стан науково-дослідницьких публікацій в галузі сертифікації українських поліграфічних підприємств можна охарактеризувати як вкрай недостатній. Переважна більшість результатів досліджень застарілі та втратили свою інформативність. Публікації в основному містять інформацію щодо особливостей добровільної або обов'язкової сертифікації

закордонних підприємств. Тому такими, що заслуговують найбільшої уваги у обраній галузі дослідження, нами визнано статті [2] та [3].

В статті [2] описуються види міжнародних стандартів в області якості: стандарти на продукцію (специфікація продукції, специфікація виробництв, показники якості, засоби і методи контролю тощо) і стандарти забезпечення якості, пов'язані з постачальником. У [2] мова йде про стандарти якості, що відіграють вкрай важливу роль у встановленні конкретних зв'язків між споживачем і виробником і є фундаментом для вирішення виникаючих проблем під час управління якістю продукції. Хороші перспективи в цьому напрямку, як відзначено у [2], має концепція загального управління якістю. Однак, в [2] немає інформації про добровільну й обов'язкову сертифікації, хоча це джерело слід визнати найбільш повним сучасним дослідженням на тему сертифікації.

Стаття [3] розкриває підтвердження відповідності товарів певним нормам - добровільним (у формі добровільної сертифікації) або обов'язковим (в формах прийняття декларації про відповідність та обов'язкової сертифікації). Також вказано, що основна мета проведення обов'язкової сертифікації товарів (робіт, послуг) - підтвердження їх безпеки для життя, здоров'я споживача, навколишнього середовища та запобігання заподіяння шкоди майну споживача. Добровільна сертифікація дозволяє кількісно характеризувати рівень якості продукції за екологічними показниками, які містяться в особливому документі - екологічному сертифікаті. Об'єктом дослідження, якому присвячено статтю [3], є добровільна екологічна сертифікація, а саме, інформованість виробника і споживача як фактор підвищення якості життя. Мета дослідження у [3] полягає у визначенні співвідношення між інформаційною складовою сертифікаційного процесу і рівнем життя населення. Але тема статті [3] не зачіпає поліграфічну сферу.

Таким чином, слід визнати необхідність проведення досліджень особливостей добровільної та обов'язкової сертифікації друкованої продукції та поліграфічних підприємств України, особливостей, недоліків і переваг сертифікації у сфері поліграфічного виробництва.

3. Задачі й мета дослідження

Мета даного дослідження полягає в збиранні та обробці даних про особливості, переваги і недоліки проведення обов'язкової та добровільної сертифікації для поліграфічного виробництва і друкованих видань в цілому. При цьому планується використовувати отримані результати як вихідні дані для подальшого проведення SWOT-аналізу можливих варіантів сертифікації друкованої продукції українських поліграфічних підприємств в залежності від їх стратегічних цілей.

Для досягнення мети пропонується вирішити такі задачі дослідження:

- дослідження особливостей процесу проведення сертифікації друкованої продукції (для випадків добровільної та обов'язкової сертифікації);
- дослідження особливостей та переваг добровільної сертифікації;
- дослідження особливостей та переваг обов'язкової сертифікації.

4. Результати дослідження особливостей процесу проведення сертифікації друкованої продукції

Оскільки оцінка якості товарів повинна бути процедурою, незалежною від виробника і покупця, Кабінет Міністрів України своїм декретом «Про стандартизацію і сертифікацію» визначив структуру національної системи сертифікації. Згідно з цим документом, керуючим органом цієї системи є Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики - Держспоживстандарт України (раніше називався Держстандарт України), який є національним органом з сертифікації. У його підпорядкуванні 149 державних підприємств з сертифікації товарів і послуг і 811 лабораторій, які проводять практичні дослідження зразків.

Держспоживстандарт України є організатором роботи державної системи сертифікації продукції - Системи УкрСЕПРО. У даній системі проводиться як обов'язкова, так і добровільна сертифікація. Авторитет сертифікації УкрСЕПРО як національної системи оцінки якості товарів і послуг на території країни можна порівняти тільки з сертифікацією ISO 9000. Але самі по собі ці системи мають суттєві відмінності:

- УкрСЕПРО встановлює відповідність всім державним нормам кінцевого продукту виробника;
- ISO 9000 зосереджується більше на процесі виробництва і його якості.

Процес проведення сертифікації в системі УкрСЕПРО передбачає виконання таких робіт:

- розгляд заявки, аналіз наданої документації та прийняття рішення за заявкою;
- відбір та ідентифікація зразків продукції для випробувань;
- випробування зразків;
- обстеження, атестація виробництва продукції, що сертифікується, або сертифікація (оцінка) системи управління якістю виробництва (якщо це передбачено схемою сертифікації);
- аналіз отриманих результатів, прийняття рішення про можливість видачі сертифіката відповідності;
- видача сертифіката відповідності, укладання ліцензійної угоди та занесення сертифікованої продукції до Реєстру Системи;
- технічний нагляд за сертифікованою продукцією під час її виробництва.

Заявку на сертифікацію (підтвердження відповідності) продукції може подати будь-яка організація будь-якої форми власності або фізична особа. Сертифікація проводиться як для окремих партій, так і для серій продукції. При сертифікації продукції, яка виготовляється серійно, з терміном дії сертифіката відповідності 2, 3 чи 5 років, заявником може бути тільки виробник продукції або його уповноважений представник. При цьому виготовлювач продукції повинен видати уповноваженому представнику довіреність.

Після розгляду співробітниками центру наданої документації проводиться відбір зразків товарів, для проведення відповідних досліджень та експертиз, в ході яких визначається відповідність друкованих видань встановленим щодо них нормативам і державним стандартам. Випробування типових зразків продукції здійснюється в спеціалізованих лабораторіях, які отримали державну акредитацію. Після закінчення всіх тестувань видається протокол сертифікаційних випробувань, який є підставою для оформлення сертифіката якості в тому випадку, якщо в процесі випробувань не було виявлено будь-яких невідповідностей. Якщо в ході експертиз були виявлені недоліки, здобувачеві буде відмовлено в реєстрації дозвільного документа із зазначенням причини офіційної відмови.

Сучасний стан сертифікації поліграфічної продукції в Україні пов'язаний з реформуванням системи технічного регулювання у відповідності до європейського досвіду. В результаті реформування були вилучені з переліку обов'язкової сертифікації майже всі групи поліграфічних товарів, за винятком навчальної літератури та виробів для дітей й підлітків. Решта товарів потрапляє на ринок без сертифікатів відповідності.

В Європі за безпеку і якість продукції відповідає виробник. Але відповідальність за випуск неякісної продукції в країнах ЄС і в Україні відрізняється. Підприємець в Європі в разі випуску на ринок небезпечної та неякісної продукції ризикує майже всім: своїм майном, бізнесом і так далі, в той час, як в Україні це не відстежується. Для усунення цієї розбіжності сертифікація в Україні повинна змінювати свій профіль і працювати вже як норма оцінки відповідності товарів вимогам безпеки. Але для того, щоб такий механізм запрацював, потрібно розробити і впровадити велику кількість технічних регламентів. З цією метою паралельно скасування застарілих форм сертифікації слід було ввести технічні регламенти для тих чи інших видів друкованої продукції. При цьому введення таких регламентів обов'язково треба було супроводжувати розробкою стандартів, які повинні бути слугувати доказовою базою відповідності продукції вимогам технічних регламентів. На жаль, в Україні цих заходів в момент скасування застарілих органів та форм сертифікації друкованої продукції здійснено не було.

5. Результати дослідження особливостей і переваг добровільної сертифікації

В процесі добровільної сертифікації, що проводиться в Системі УкрСЕПРО, визначається відповідність параметрів продукції вимогам нормативних документів, вказані заявником. Як правило, це повинні бути вимоги безпеки, наведені в нормативних документах, що діють в Україні. В іншій процедурі добровільної сертифікації в Системі УкрСЕПРО відповідають процедурам обов'язкової сертифікації в тій самій системі. Добровільна сертифікація продукції набуває все більшої популярності серед українських виробників і постачальників, оскільки вона забезпечує такі переваги:

- підвищення привабливості продукції в очах замовників та завоювання їх довіри;
- підвищення конкурентоспроможності продукції та отримання переваг під час участі в тендерах;
- підвищення впевненості керівництва підприємства - виробника або постачальника продукції в її якості.

У зв'язку з введенням в Україні технічних регламентів, розроблених на основі Директив ЄС Нового підходу, добровільна сертифікація набуває особливого значення, тому що значно полегшує подальшу процедуру декларування. При цьому полегшується підтвердження відповідності

вимогам технічних регламентів на основі отриманих сертифікатів для формування файлу технічної документації та підтвердження декларації відповідності. У тому випадку, якщо виробник друкованої продукції або її розповсюджувач планує експортувати товари за кордон, в обов'язковому порядку необхідно оформити відмовний лист, який буде потрібним при проходженні митного контролю як доказ, що до даного виду виробів законодавством країни не пред'являються обов'язкові вимоги щодо якості та безпеки. Об'єктами добровільного підтвердження відповідності (добровільної сертифікації) є продукція, процеси виробництва, експлуатації, зберігання, перевезення, реалізації та утилізації, роботи і послуги, а також інші об'єкти, щодо яких стандартами, системами добровільної сертифікації і договорами встановлюються вимоги.

В зарубіжних країнах в області сертифікації домінує сертифікація на добровільній основі, в той час як в Україні - це все ще обов'язкова сертифікація. На Заході будь-який виробник зацікавлений у випуску якісної продукції, щоб залишатися на ринку і бути конкурентоспроможним. При цьому підприємство, яке не має нарікань щодо якості з боку споживачів, може декларувати якість і встановлювати відповідність прийнятими нормам самостійно, але будь-який недолік потягне за собою штрафні санкції та відкликання декларації відповідності. Організація втратить свою репутацію постачальника якісної продукції, а така репутація - це умова конкурентоспроможності [4].

В Україні такої практики немає, хоча в даний час споживач стає все більш вимогливим щодо отриманих ним товарів і послуг. Він зацікавлений в тому, щоб ціна товару відповідала його якості, щоб він задовольняв певним вимогам, таким як безпека, надійність, екологічність, ергономічність тощо. Таким чином, споживач буде звертати увагу на наявність сертифікату якості у даної продукції, при цьому знак добровільної сертифікації на упаковці буде для нього відміткою заслуженої довіри. Добровільна сертифікація має перевагу над обов'язковою в зв'язку з розширенням поняття «якість». Тут можуть розглядатися такі вимоги, які покупець вважає найбільш значущими, в той час як в обов'язковій сертифікації існує певний перелік нормативно встановлених експлуатаційних параметрів. Тому добровільна сертифікація дозволяє піддати продукт практично будь-яким дослідженням.

6. Результати дослідження особливостей і переваг обов'язкової сертифікації

Як вже зазначалося, у поліграфічній галузі обов'язковій сертифікації підлягають тільки учбові матеріали й поліграфічні вироби для дітей й підлітків за законом ТР ТС 007 (008) / 2011 «Про безпеку продукції, призначеної для дітей та підлітків». Інші поліграфічні вироби сертифікуються в добровільному порядку.

Всі товари, які підлягають сертифікації, в обов'язковому порядку повинні пройти перевірку і лабораторні випробування. Це необхідно, щоб визначити відповідність характеристик продукції чинним нормам українського законодавства. Ця вимога поширюється і на імпортовані товари. Приймаючи рішення пропустити товари, які підлягають сертифікації в Україні, українська митниця керується документом «Порядок митного оформлення імпортованих товарів (продукції), що підлягають обов'язковій сертифікації в Україні». При цьому, особлива увага приділяється наявності сертифіката УкрСЕПРО.

Отримати підтвердження відповідності своєї продукції українським нормам іноземний виробник може у двох випадках:

- якщо між країною виробника і Україною діє багатостороння або двостороння угода про взаємне визнання результатів сертифікації, про що є документальне підтвердження;
- якщо він пройде обов'язкову сертифікацію відповідно до норм українського законодавства.

Відсутність цього документа робить митне оформлення такого товару неможливим.

Процедура обов'язкової сертифікації для товарів українського та зарубіжного походження абсолютно однакова. Тому іноземні виробники можуть використовувати «Перелік» як підказку чи підлягає сертифікації на території України їх товар чи ні, і яким вимогам він повинен відповідати. Обов'язкова сертифікація товарів здійснюється уповноваженими органами сертифікації, спеціальними дослідницькими центрами та аудиторами. Список цих організацій можна знайти в Реєстрі Системи сертифікації УкрСЕПРО. Вся інформація про проведення сертифікації є конфіденційною і доступна лише виробнику, щоб той міг внести зміни при необхідності.

Сертифікація друкованої продукції для переважної більшості її видів не є обов'язковою процедурою. На неї можливо оформити в Центрі сертифікації добровільний сертифікат на друковану продукцію або відмовний лист. І тільки на карти листові топографічні і топог-

рафічні плани необхідно оформляти обов'язковий сертифікат. Гігієнічний сертифікат на друковану продукцію необхідно оформляти тільки на книги і журнали для дітей і підлітків, а також навчальні видання для середніх загальноосвітніх шкіл та закладів вищої освіти. Проведення санітарно-епідеміологічної експертизи видань для дорослих, топографічних карт, плакатів, марок і іншої друкованої продукції необов'язково.

Сертифікації підлягає як українська продукція, так і імпорتنі товари. Митному оформленню імпортованих товарів в Україні може передувати обов'язкова сертифікація продукції та отримання свідоцтва про визнання її на вітчизняному ринку. При цьому повинні виконуватися такі основні вимоги:

а) наявність повного пакету документів - при проведенні сертифікації виробів, які підлягають обов'язковій сертифікації, здійснюється контроль за наявністю всіх необхідних даних на конкретний тип товарів;

б) відповідність параметрів товару нормативним документам, зафіксованим законом України, а також основним вимогам даних, зазначених в «Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні» [5].

Найчастіше подібні вимоги мають відношення до запитів, що стосуються безпеки. Крім того, чимала кількість видів товарів повинні підлягати санітарно-епідеміологічній перевірці, мати спеціальний висновок.

Обов'язковий сертифікат має ряд своїх переваг. По-перше, він захищає компанію від підробки продукції. По-друге, сертифікат є гарантією довіри українських і зарубіжних споживачів. По-третє, наявність обов'язкової сертифікації захищає конкурентоспроможність компанії. Явними перевагами є зменшення імпорту аналогічних товарів, поліпшення і стимуляція науково-технічного прогресу. Крім того, сертифікат вважається відмінним стимулом у підвищенні якості продукції і технічного рівня виробництва.

6. Висновки з проведеного дослідження

Сертифікацію слід вважати засобом захисту споживача від неякісної та небезпечної друкованої продукції шляхом надання достовірної об'єктивної і точної інформації про її якість, звільняючи тим самим покупця від необхідності самостійно проводити складну і трудомістку оцінку якості продукції. Сертифікація в даний час є найбільш ефективною формою підтвердження відповідності виробленої продукції або послуги встановленим вимогам і підвищення їх конкурентоспроможності на внутрішньому і на зовнішньому ринках.

Зараз обов'язковій сертифікації підлягає максимум видів продукції і технічних засобів, які виготовляються в Україні і за кордоном. Обов'язкова сертифікація продукції проводиться незалежними органами контролю, акредитованими державними органами. Державними органами також реалізуються планові і непланові контролю організації, якщо є виявлення порушень застосовуються штрафні санкції. Але, оскільки сертифікована продукція викликає більше довіри у споживача, в останні роки істотно зріс інтерес виробників не тільки до обов'язкової, але і добровільної системи сертифікації. Можна з упевненістю сказати про наявність конкурентних та інших переваг у поліграфічних підприємствах з добровільної сертифікацією, в порівнянні з іншими. Проте на сьогодні в Україні зацікавленість в добровільній сертифікації продукції проявляють лише українські експортери. В подальшому, по мірі посилення конкуренції на ринку, буде зростати потреба в добровільній сертифікації.

Список літератури: 1. *Сергеев А.Г., Латішев М.В.* Сертифікація. М.: Лотос, 2000. 126 с. 2. *Сабініна Т. С., Воробець Г. И.* Роль сертификации товаров по показателям экологической безопасности в современном информационном пространстве // Вестник Прикамского социального института. 2017. С. 73-81. 3. *Поповская С. А., Тимербаев А. С.* Стандартизация и сертификация продукции и системы управления качеством // Символ науки. 2016. С. 25-33. 4. *Пономарев С.В., Шишкіна Г.В., Мозгова Г.В.* Метрологія, стандартизація, сертифікація. Т.: Вид-во ГОУ ВПО ТГТУ, 2010. 96 с. 5. *Прохоров Ю.К.* Управління якістю. СПб: СПбГУ ИТМО, 2007. 144 с.

Надійшла до редколегії 11.01.2019

Григор'єв Олександр Вікторович, канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри медіасистем та технологій ХНУРЕ. Наукові інтереси: оцінка якості поліграфічної продукції. Адреса: Україна, м.Харків, вул.Грибоедова, 31. Тел: (+380) 0970608967.5

Щербакова Юлія Олексіївна, студентка КТСВПВм-16-1, магістр. Наукові інтереси: оцінка якості поліграфічної продукції. Адреса: Україна, м. Харків, пр. Науки, 66а, кв. 84. Тел: (+380) 0636012205.

В.М. ЛЕВИКІН, К.В. ЗИБІНА

РОЗРОБКА МЕТОДУ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ПЛАНУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Метою статті є дослідження існуючих методів кадрового планування і розробка нового методу формування ефективного плану підвищення кваліфікації на підставі експертних оцінок. Розроблений метод є універсальним і може застосовуватися в будь-якій організації.

1. Постановка проблеми формування ефективного плану підвищення кваліфікації

Одним з важливих чинників успішного функціонування підприємств і організацій є наявність висококваліфікованого персоналу. Особливого значення цей фактор набуває в установах, діяльність яких пов'язана з охороною здоров'я людини та наданням медичних послуг. У зв'язку з постійним розвитком технологій, способів надання медичної допомоги, появою нових медикаментів перед начальником відділу кадрів медичних установ стоїть питання про постійне підвищення кваліфікації людських ресурсів.

Підвищенню кваліфікації співробітників медичних установ приділяється особлива увага в законодавстві України. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2012 р. № 1115 «Про затвердження Порядку підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати медичну допомогу», кожні п'ять років лікарі і молодші спеціалісти з медичною освітою повинні проходити атестацію на підтвердження або підвищення кваліфікаційної категорії [1].

В даний час питання про направлення на курси підвищення кваліфікації вирішується особисто начальником відділу кадрів. Рішення приймається на підставі тільки лише останнього терміну підвищення кваліфікації, при цьому не враховуються: вікова категорія співробітників, наявність інтернів у відділенні, рівень кваліфікації співробітників, терміни основних, додаткових і соціальних відпусток, зайнятість в інших відділах організації, сезон. Відсутність обліку даних факторів унеможливує кадрове планування і може привести до збоїв в роботі організації. Тому проблема формування плану підвищення кваліфікації є важливою для стабільного функціонування організації.

2. Аналіз сучасних досліджень методів формування плану підвищення кваліфікації

Формування ефективного плану підвищення кваліфікації є досить трудомістким процесом, оскільки при його формуванні необхідно враховувати ряд факторів, від яких залежить стабільна робота медичних установ.

У медичних установах використовується програма "Медичні кадри", однак у начальника відділу кадрів немає можливості сформулювати ефективний план підвищення кваліфікації: це програмне забезпечення дозволяє формувати план підвищення кваліфікації, проте, надалі, його необхідно перевіряти ще раз, що дуже ускладнює роботу співробітників відділу кадрів.

Питанням навчання персоналу, атестації та підвищення кваліфікації приділялося достатньо багато уваги. Дані питання піднімаються в роботах таких українських і зарубіжних авторів, як Андрухова А.А. [2], Балабанова Л. В. [3], Бузько І. Р. [4], Виноградський М. Д. [5], Данилюк В. М. [6], Кібанов А. Я. [7], Веснін В.Р. [8], Лукічов Л.І. [9], Рогожин М.Ю. [10], Р.К. Zingheim [11], а також Джеймс Уолкер [12], який займається питаннями підвищення кваліфікації саме персоналу медичних установ.

На даний момент застосовуються такі методи формування плану підвищення кваліфікації:

- балансний метод (забезпечує встановлення зв'язків між потребами в ресурсах і джерелами їх покриття, а також між розділами плану [14]);
- нормативний метод (передбачає розрахунок загальної чисельності працівників (робітників і фахівців окремо) на основі планованого обсягу виробництва (продукції, робіт, послуг) і прогресивних норм виробітку) [15];